

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА – БЕОГРАД

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао Комисију:

На седници од 27. априла 2016. године Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Бошко Сувајџић, редовни професор, Филолошки факултет – Београд.

Ужа научна област: Народна књижевност.

Датум избора у звање: 21. 01. 2015.

др Валентина Питулић, редовни професор, Филозофски факултет – Приштина (Косовска Митровица).

Ужа научна област: Народна књижевност.

Датум избора у звање: 01. 04. 2013.

др Данијела Поповић Николић, доцент, Филозофски факултет – Ниш.

Ужа научна област: Народна књижевност.

Датум избора у звање: 01. 11. 2011.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Кристина, Радослав, Митић
Датум и место рођења	01. 4. 1979, Требиње (Република Српска)
Наслов магистарске тезе	<i>Стилизација етнографске подлоге у лирским обредним пјесмама</i>
Датум и место одбране маг. тезе	25. 5. 2010, Филолошки факултет, Београд
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	Народна књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Прољећно-љетне обредне пјесме у Срба.

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ И ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација мр Кристине Митић обухвата 333 компјутерски штампане странице (фонт 12, проред 1.5), а подељена је на следећа поглавља: *Увод* (стр. 1–50); *Поетика* (стр. 50–287); *Свод* (стр. 287–314); *Литература* (стр. 314–329) и *Скраћенице* (стр. 329). На 330. страни дата је кратка *Биографија* ауторке и следе три „изјаве о ауторству”. Списак литературе садржи 310 библиографских јединица. Дисертација у истраживачком делу садржи и три мапе и четири календара. Подаци коришћени у раду омогућавају оквирно смештање обреда у одређене културне ареале. Три мапе, које илуструју распрострањавање обреда по регијама обухваћеним грађом за израду дисертације, добијене су спајањем и делимичним прилагођавањем карата које је приложио Миле

Недељковић у својој драгоценој монографији *Годишњи обичаји у Срба* из 1990. године, одакле су узети и пролећно-летњи месеци обухваћени такође грађом и надограђени цитатима из *Охридског пролога* владике Жичког (издање из 2009).

Увод има потпоглавља: *Источници* (стр. 3–22), *Распрострањење (простор, доба, називље, чланови, дарови и ударја, пјесме, сврха)* (стр. 22–42) и *Пролећно-љетни мјесецослов* (стр. 42–50). У делу рада *Источници* мр Кристина Митић дефинише предмет свог рада и разврстава опсежну грађу коју је уврстила у садржај дисертације. Кандидаткиња утврђује општи теоријски оквир свог рада: то су проблеми класификације, односа обредне и необредне песме, као и разгранатог система лирских врста, њихова композиција и структура, начини исказивања осећања, као и испитивања дубљих обредно-митских слојева народне лирике. Разноврсна научна интересовања сведоче о сложености народне лирике као дела фолклорног система. Особена слојевитост овог жанра огледа се у комплексном односу према обреду, преплету субјективног и колективног, естетске и практичне функције, многострукости израза, богатој версификацији и метафорици и сл. Отуда је компаративни метод „посебно продуктиван” за проучавање народне лирике.

У *Распрострањењу* кандидаткиња дефинише циљеве свог рада и елементе сагледавања и разлучивања у оквиру сваког пролећно-летњег обреда појединачно: *простор, доба, називље, чланови, дарови и ударја, пјесме, сврха*. Увод заокружује анализом *Пролећно-љетног мјесецослова* објашњавајући и илуструјући примерима које у поглављу које следи детаљно анализира.

Поглавље *Поетика*, коме је посвећен највећи део рада (237 страна), у уводном делу садржи разматрање општих поетичких одлика обредних лирских врста. Аналитички модел кандидат спроводи и маркира кроз свих десет појединачних поглавља о блиским обредним врстама које улазе у опсег предмета проучавања: *Ранила и ране, Лазарице, Бурђевдан, Велики дан, Јеремије, Спасовдан, Краљице, Ивањдан, Додоле, Крстоноше*. Највећи број страна *Поетике Пролећно-љетних обредних пјесама* припада *Лазарицама* (86–127). Ово потпоглавље има, као и *краљичко*, целине о: 1. *женском*, 2. *дјетету*, 3. *мушком* и 4. *животињама*, у оквиру којих се прво покушава одгонетнути порука обредне песме, због које она и постоји, а потом и стилски начини на основу којих се порука обликује. И *лазаричке*, као уосталом и све обредне песме сврставају се такође у ред благослова. Потом рад прати описе радњи и благосиљање унутар *ђурђевских* (стр. 127–151), *великденских*

(стр. 151–167), *јеремијских* (стр. 167–183) и *спасовских* (стр. 183–195) песама. Детаљан опис *Краљица* (195–235) сведен је на приближан број страница о *Лазарицама*, јер су то два обреда са најзаступљенијим текстовима у грађи за израду дисертације. Ивањске песме на петнаест страна (стр. 235–250) затварају „календарски круг” омеђен солстицијима, а „круг обредности” обележен Часним постом на почетку и Петровданом на крају затварају два околионална обреда у склопу тога круга и песме певане као „молитвице” или каткад „басме” – *додолске* и *крстоношке* (стр. 250–287).

У закључним разматрањима кандидат „своди” своје резултате и смешта их у шири „словенски” контекст. Свод има три целине. У првој, коју је поетски насловила *Игре за Берићет* (стр. 289–296), кандидаткиња показује како у „фолклорном позоришту” обредне лирике стварни догађаји нису у тексту него изван њега, у обредним радњама које песме прате, „у магичној моћи речи да изазову жељене догађаје”. Обредно, митско и магично, сматра ауторка, јесу основне функције ових текстова, од којих свака функција служи утврђивању и осмишљавању жељеног поретка. Овде је ипак донекле потиснута естетска функција разматраних поетских „текстова”.

Поглавље *Сагласја са Истоком* (стр. 296–311) указује на прасловенско порекло и некадашњу заједничку традицију обредних лирских врста код јужних и источних Словена. Ауторка доказује како су обредни култови у славу пролећа и буђења живота, заједнички балканским и источним Словенима, код Срба и Бугара христијанизовани и захваљујући томе највише еволуирали и најдуже опстали. Из етнографског аспеката, поруке песама, начини упућивања и стилска средства којима се то постиже, откривају идеални модел улога у породици и друштву уопште, што се најбоље огледа у текстовима песама које се упућују различитим учесницима у друштвеном животу, док све остале славе живот и победу над смрћу. Из изложеног се види да је у свим обичајима у пролеће и на почетку лета код Срба и Источних Словена присутна народна тежња да се усеве, људи и стока заштите од злих сила, болести, да се обезбеди родност поља, заштита њива од временских непогода. Народна вера у имитативну магију и код једних и код других била је дубока, па су предузимане бројне магијске радње. Многи од ових обичаја су данас заборављени јер су нове друштвене прилике допринеле губљењу вере у њихову моћ и снагу.

Трећи свод, *На митолошком праму од облака* (стр. 311–314), указује на митско језгро из којег су преслијене митолошке слике и представе повезане у минијатурне

лирске сижее складне композиције и чистог ритма српске усмене обредне лирике. Христијанизација паганских слика и мотива уношењем ситних детаља, па и крупних делова из другачијих хришћанских текстова укрштањем, контаминацијом замагљује те слике и мотиве и често их чини нејасним, тј. неразумљивим, али тако „чува њихову магију”. Кандидаткиња инсистира на ставу да су основни кодови и обрасци ове поезије садржани у обредној семантици и потенцијалној митској матрици, чиме се донекле сужава њен поетички регистар. Споља су песме монолошке и то у облику „колективног монолога” често (такође монолог унутар монолога), затим дијалошке (као и дијалог или више њих унутар монолога) и један број садржи описно-приповедни део или само описни, који су скопчани са монологом и/или дијалогом. Изнутра песме изграђује такође једна врста дијалога, тј. поетски паралелизам, који подразумева ланчано низање слика или пак њихово степенасто сужавање. Понављање је и у обредној лирици основа устројства, и уочавају се сижејне ситуације. Аналогије у тексту успостављају односе према доживљају света човјека суоченог са драмом постојања, рађања и умирања, под притиском сталних промена. Поетска платна осликана техником лирског паралелизма, првенствено метафором и поређењем, верно представљају обредну праксу кићења, прскања водом, плетења венаца, вођења кола, паљења ватри жена-чинилица са религиозно-магијским моћима над биљем, усевима, животињама и заједницом.

Како показује кандидаткиња, у пролећно-летњим обредним песмама код Срба огледа се како материјална култура заједнице: етнографија, етнологија, етномузикологија, антропологија, тако и духовна култура: покрет, игра, музика, фолклор „идеја”, као и обичаји, веровања, народна религија, првобитно магијско мишљење, метафорично преобликовање обрасца, магија речи.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Кристине Митић *Пролећно-летње обредне пјесме у Срба* представља савесно урађен рад, писан на основу солидног познавања релевантне литературе са способношћу за њену критичку процену, и са слухом за различита етнографска, митолошка, историјска и књижевнотеоријска читавања и наслојавања. Рад је својеврсни допринос фолклористици и науци о књижевности, првенствено усменој,

иако је литерарна димензија текста у одређеној мери потиснута у односу на обредну семантику и трагање за потенцијалном митском матрицом на којој почивају основни кодови и обрасци ове поезије.

Кандидаткиња је овим радом обогатила опис „женског дела” народног календара. Посебна пажња посвећена је претпостављеним облицима ресемантизације песама и обреда везаних за „ђурђевско полугодиште”, а до којих је дошло с примањем хришћанства. Уложила је труд у то да јасно разграничи обредне врсте не губећи обредну нит која их држи на окупу. У ту сврху прегледала је врло разноврсне и бројне штампане изворе, из Вукових и етномузиколошких збирки, на врло широком терену записивања. Рад садржи детаљан дијакхронијски преглед бележења и изучавања разматраних обреда и песама контекстуализован у јужнословенску и словенску (највише источну) обредну праксу.

Кандидаткиња се посебно бавила односима текста и вантекстовних елемената, особито уделом контекста у извођењу/рецепцији усменог дела, као сложенеј структури фолклорног фонда. Треба приметити да је кандидаткиња пружила десет малих студија о десет обредних врста, о њиховој структури, склопу, примарној и секундарној функцији, естетским дометима варијаната, али и правцима у којима би даља анализа требала ићи.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Митић, Кристина, „Лирске обредне врсте у аутентичном окружењу”, *Philologia Mediana*, година III, број 3, Ниш 2011, стр. 45–55.
2. Митић, Кристина, „Идеални модели породичних и друштвених улога у лазаричким обредним пјесмама”, *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима за школску 2011/2012. годину*, Година VII, Београд 2012, стр. 295–309.
3. Регоја, Ана, Митић Кристина, „Балканословенске и источнословенске женске обредне поворке”, у: *Наука и традиција, филолошке науке, књига 7, том 1*, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, (гл. ур. М. Ковачевић), Пале 2013, стр. 413–425.
4. Митић, Кристина, „Етнографска подлога (одраз и функција у календарским обредним пјесмама)”, *Philologia Mediana*, година VI, број 6, Ниш 2014, стр. 137–149.

5. Митић Кристина, „Обредно понашање лазарица”, у: *Движение и пространство в славянските езици, литератури и култури. Сборник с доклади от XII Международни славистични четения в София, 9–10 май 2014 г., Т. 2 „Литературознание и фолклор”*. Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски”, София 2015, стр. 533–538.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је резултате свог истраживања предочила прегледно и систематично, доследно спроведећи исти поступак кроз све обредне врсте, јасним и прецизним научним језиком. Докторска дисертација мр Кристине Митић *Пролећно-летње обредне пјесме у Срба* представља прилог обредној прагматици и поетици усмене лирике. Методолошки приступ обухвата сазнања из различитих научних дисциплина, везаних за усмено стваралаштво и фолклор у ширем смислу. Кандидаткиња је настојала да представи пролећно-летње обредне врсте у аутентичном окружењу успостављањем синтезе досадашњих покушаја реконструкције најстаријих периода и слојева цивилизације. Како показује мр Кристина Митић, обредне песме сежу у најстарије периоде људских заједница. Примарна улога текста песме у склопу обредне праксе веома дуго се одржала, мада су неминовно све компоненте обреда биле подложне променама на путевима културе, у посебним историјским околностима и са напретком друштва. Грађа репрезентативно заступљена у Вуковим списима, етнографски, етнолошки, етномузиколошки записи с краја XIX и кроз XX и XXI век, као и текстови забележени у антологијама из прошлог века, откривају слојевитост песничких врста, контаминацију паганских и хришћанских представа, синкретичност, колективност и низ архаичних обележја својствених целокупној традицији. Разноликост обредних песама, намена и околности извођења указују на повезаност песме са одређеним светковинама, које прате ритам природних циклуса и смену годишњих доба. Рад мр Кристине Митић *Пролећно-летње обредне пјесме у Срба* успоставља особени истраживачки дијалог између песничке грађе, етнографске и теоријске литературе и истиче низ појава важних за трајање и разумевање важног дела усменог стваралаштва и традицијске културе.

IX. ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да рад мр Кристине Митић *Прољећно-љетне обредне пјесме у Срба* представља опсежно истраживање комплексне теме чији су резултати својеврсни допринос фолклористици и науци о усменој књижевности јер сагледавају важан део традицијске културе и усменог наслеђа, препоручујемо Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати позитиван извештај Комисије о оцени докторске дисертације мр Кристине Митић и кандидаткињу позове на усмену одбрану.

Састав Комисије:

др Бошко Сувајцић, редовни професор, ментор

др Валентина Питулић, редовни
професор

др Данијела Поповић Николић, доцент